

Mijo Korade

NIKOLA PLANTIĆ
*i legenda o kralju Nikoli
u hrvatskoj historiografiji i publicistici*

Zagrepanin Nikola Plantić je u svakom slučaju jedinstveni lik u hrvatskoj povijesnoj i kulturnoj baštini. On je prije svega jedan od rijetkih hrvatskih prekomorskih misionara u ranom novovjekovlju koji djeluje u Južnoj Americi. Također, on je prvi poznati Hrvat koji djeluje u današnjoj Argentini¹ (uz Marchesettija, kao što smo prije vidjeli), gdje se osim toga istakao kao sveučilišni profesor na tada najpoznatijem sveučilištu u Córdoba, i kao filozofski pisac, te poglavar u isusovačkom kolegiju u Buenos Airesu. Prvi je također poznati Hrvat koji djeluje u današnjem Urugvaju, njegovu današnjem glavnom gradu Montevideu. Osim toga (nakon povratka u domovinu) prvi je profesor Sve-toga pisma na zagrebačkoj Akademiji, kajkavski pisac i priređivač latinske gramatike.

Možda je najzanimljivija sudbina koja ga je zadesila nakon smrti: proglašen je za paragvajskoga kralja i začetnika novoga socijalističko-komunističkog poretka, a ta se legenda o njemu širila u hrvatskoj historiografiji i južnoslavenskoj publicistici gotovo dva stoljeća. Ne treba spominjati da takvu ili sličnu sudbinu nije doživio nitko u hrvatskoj povijesti. Tako je kasnija Plantićeva sudbina uglavnom povezana s različitim i često iskrivljenim vijestima o paragvajskim redukcijama, koje su u Europi bile raširene tijekom 19. i 20. stoljeća.

Životopis misionara Nikole Plantića

Najprije je potrebno iznijeti Plantićeve biografske podatke, koji su, istina, poznati u literaturi već oko stotinu godina, ali danas ih mogu barem donekle osvježiti novim izvorima ili izdanjima.²

¹ Plantića mnogi autori donose kao najstarijega hrvatskog doseljenika u Argentini. Vidi: Carmen Verlichak, *Los Croatas de la Argentina*, Buenos Aires 2004, ²2006.

² Prve pouzdane i kompletne podatke donosi 1917. Vanino u radu kojim je prvi opovrgnuo vjerodostojnost legendarnih priča o njemu: Miroslav Vanino, »Da li je Nikola Plantić bio kralj Paragvajski?«, »Hrvatska prosvjeta«, IV, Zagreb 1917, str. 122–130, 202–206. Rad je pod drugim naslovom izašao i kao zasebna knjižica (od 43 stranice): *Nikola Plantić, tobožnji kralj Para-*

Plantić se rodio u Zagrebu, preciznije, »na Potoku« (kako navodi Deželić), od oca Petra, čizmara, i majke Barbare, rođene Curić, a kršten je 2. prosinca 1720. u župnoj crkvi sv. Marka. Tako navodi Miroslav Vanino prema matici krštenih, međutim u američkim i austrijskim katalozima stoji da se rodio 5. ili 6. prosinca 1720.³ Kumovi su mu bili Juraj Benković i Margareta Skrinjarić. U rodnome gradu kod isusovaca završava gimnaziju i prvu godinu filozofije, a od trećeg gimnazijskog razreda do logike (1732–1736) pitomac je konvikta sv. Josipa. Uzdržavanje mu je plaćao neki plemić Uzolin (Uzulin).⁴ U isusovački red ušao je 28. listopada 1736. u Beču. Kada se te jeseni prijavio za ulazak u isusovce, na ispitu kandidata izjavio je da su mu roditelji već umrli, imao je još od obitelji samo mlađega brata za kojega se brinuo očuh, što znači da mu je otac bio umro prije majke i ona se onda preudala. Nakon dvogodišnjeg novicijata studira filozofiju u Grazu (1738–1741), potom je 1742. u Zagrebu gimnazijski profesor, u drugom, nižem razredu. U Varaždinu sljedeće godine predaje sintaksu u četvrtom razredu i ujedno je gimnazijski svetački ekshortator (nedjeljni govornik ili propovjednik) te pomoćnik regenta ili upravitelja đačkog konvikta (*Seminarium Xaverianum*). Godine 1744. predaje poetiku i retoriku u Požegi i ujedno je upravitelj đačke Marijine kongregacije i kućni kroničar (*historiucus domus*). Školske godine 1744./1745. započinje studij teologije u Trnavi, gdje je nakon treće godine studija (1747) zaređen za svećenika.

guajski, Zagreb 1917. Uglavnom prema Vaninu, životopis i potpunu bibliografiju o Plantiću donosi u svojoj raspravi tuzlanski knjižničar Vladimir A. Divković: »Neobična sudbina Nikole Plantića hrvatskog misionara i navodnog kralja u Paragvaju«, »Marulić«, br. 6, Zagreb 1974, str. 24–41. Oslanjajući se na dvojicu prijašnjih autora u biografiji, poznati hrvatski emigrant i urednik »Hrvatske revije« Milan Blažeković donosi nove podatke o Plantićevu djelovanju u Argentini: »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 377–406. O njemu i drugim hrvatskim misionarima objavio je članak također i na španjolskom: Milan Blažeković, »Los croatas en America del Sur a mediados del Siglo XVIII«, »Studia Croatica«, XXIX, vol. 2 (109), Buenos Aires 1988, str. 111–120. U radu o južnoameričkim misionarima posebno sam se pozabavio tumačenjem nastanka i razvoja legende o Plantiću: Mijo Korade, »Hrvatski isusovci i redukcije u Južnoj Americi«, *Vrela i prinosi*, 17, Zagreb 1987–1988, str. 65–72. Slične ili većinom skraćene verzije mogu prikazati o Plantiću mogu se vidjeti u: Mijo Korade, »Hrvati i redukcije u Južnoj Americi«, Pogovor u: Philip Caraman, *Misija Paragvaj, Izgubljeni raj 1607–1768*, Globus, Zagreb 1990, str. 290–295; Isti, *Hrvatski isusovci – misionari*, Zagreb 1991, str. 33–336; Isti, »Hrvatski misionari u 17. i 18. stoljeću pioniri u Latinskoj Americi«, u: *Susret svjetova, Hrvati i Amerike*, IRMO, Zagreb 1992, str. 54–55; Mijo Korade – Mira Aleksić – Jerko Matoš, *Isusovci i hrvatska kultura*, Zagreb 1993, str. 195–198; također englesko izdanje: *Gesuits and Croatian Culture*, Zagreb 1992. Vidi također kratku biografiju u: Damir Zorić, *Misionar i kulture drugih. Etnološki istraživanja Ferdinanda Koniščaka (1703–1759) u Donjoj Kaliforniji*, Sarajevo 2000. (MH, Zagreb 2002), str. 51–54.

³ Jedni i drugi katalozi donose kojiput 5. a kojiput 6. prosinca. Lukács je očito češće nailazio na 6. prosinca pa je tako i stavio taj datum. Vidi AGBA, BN 69, 9.6.10.1, ff. 206, 679v; Ladislaus Lukács, *Catalogus generalis*, II, Roma 1987, str. 1240.

⁴ Emilij Laszowski, »Prinosi za povijest Sjemeništa (konvikta) Sv. Josipa u Zagrebu (1653–1752)«, *Vrela i prinosi*, 9, Sarajevo 1939, str. 95–97.

Određen za prekomorske misije, iste godine odlazi najprije u Beč pa u Španjolsku. Stigavši onamo 24. prosinca, čeka u Cádiz u lađu za Ameriku. U jesen 1748. s 55 ostalih misionara otplovi u ekspediciji paragvajskoga prokuratora, Mađara Ladislava Orosza. Među njima su bili i kasnije poznati paragvajski misionari iz njemačkih krajeva, kao Martin Dobrizhoffer, Florenz (Florián) Paucke, Tadej Enis (Henis), ujedno istaknuti kroničari svoga misijskog djelovanja i tamošnjih prilika; zatim Joannes Gilge, Julian Knogler, Joseph Klein, Mađar Ferenc Szerdahelvi i drugi.⁵ U Buenos Aires su prispjeli na Novu godinu 1749. godine. Plantić u Córdobi najprije završava četvrtu godinu teologije i potom obavlja treću probaciju. Tamošnji kolegij držao je tada najveće i središnje sveučilište na kontinentu, *Universidad de Córdoba*. Tu je naš misionar od 1750. najprije dvije godine kućni ministar, zatim tri godine profesor filozofije,⁶ pa četiri godine teologije i napokon dvije godine *repetitor humaniorum*, tj. priprema mlade isusovce za profesuru. U istome je gradu također položio (2. veljače 1754) zadnje svečane zavjete.⁷

Od 1762. je u velikom kolegiju u Buenos Airesu (*Colegio Grande* ili *Colegio del Salvador*) prefekt škole i dušobrižnik (*prefecto de estudiantes, de ejercicios, y operario*), te od 1765. najprije godinu i pol vicerektor, a godine 1766. i rektor kolegija.⁸ Iz Plantićeva rektorovanja u tom kolegiju imamo nekoliko vijesti iz njegove korespondencije – od samo tri sačuvana pisma, koja su, istina, pisana početkom 1767, kada više nije obavljao tu službu, ali se na nju odnosi.

Naime župnik i voditelj redukcije San Ángel (jedna od onih sedam redukcija istočno od Rio Uruguaya) Ivan Gilge piše 9. siječnja 1767. rektoru kolegija u Buenos Airesu, ali nije siguran je li Plantić još na toj dužnosti pa je pismo adresirao ovako: »Ocu Nikoli Plantiću ili onome tko je na njegovu mjestu

⁵ AGBA, BN 69, 9.6.10.1, f. 206. Među poznatijima u ekspediciji prokuratora Orosza Siera spominje i Plantića, vidi: Vicente Sierra, *Los Jesuitas Germanos en la conquista espiritual de Hispano-América*, Buenos Aires 1944, str. 203.

⁶ O godinama njegovih predavanja filozofije u Córdobi imamo različite vijesti. Tako Guillermo Furlong navodi da je kao profesor filozofije 1753. naslijedio Čileanca Jeronima Bozu i predavao do 1756. Vidi Guillermo Furlong, *Nacimiento y desarrollo de la filosofía en el Río de la Plata 1536–1810*, Buenos Aires 1952, str. 149. Međutim u jednom popisu profesora Sveučilišta u Córdobi zabilježeno je da je Plantić predavao filozofiju od 1752. do 1754. Usp. Milan Blažeković, »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 390–392. Treba imati na umu da su neki umjesto kalendarske godine bilježili akademsku (koja je počinjala u jesen) pa je dakle najvjerojatnije predavao od 1752./1753. do 1754./1755. godine.

⁷ AGBA, BN 69, 9.6.10.1, f. 679v.

⁸ »En 1765 fue nombrado vicerektor del Colegio, y en 1766 rector del mismo«. Guillermo Furlong, *Historia de Colegio del Salvador*, Buenos Aires 1955, I, str. 296. Usp. Milan Blažeković, »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 388. Kao vicerektora kolegija u Buenos Airesu spominje ga i Orosz u pismu od 25. svibnja 1765. Usp. Guillermo Furlong, *Ladislao Orosz y su «Nicolás del Techo» (1759)*, Buenos Aires 1966, str. 64. Glavne podatke o Plantiću ima i Hugo Storni, u: *Catálogo de los jesuitas de la Provincia del Paraguay (cuenca del Plata) 1585–1768*, Institutum historicum S. I., Rim 1980, str. 224.

[...] rektora kolegija u Buenos Airesu«. Gilge, isusovac iz Šleske i misionar u redukcijama, kao što smo prije vidjeli, doputovao je s Plantićem u Ameriku i vjerojatno su se prvih godina susretali u misijama ili dopisivali. Zato se Gilge na početku ispričava što se zbog dužnosti i poslova nije dugo javljao i kaže da će se Plantić zasigurno začuditi kad nakon mnogih godina vidi njegov rukopis. On sada živi u jako zabačenu selu gdje se ne događa ništa o čemu bi se moglo javljati. Po gradonačelniku (*corregidoru*) svoje redukcije, koji je došao u službeni posjet guverneru, Gilge šalje rektoru dvojicu dječaka da ih u kolegiju braća izuče u zanatima; jednoga za tesara, a drugoga za kovača. Moli rektora da ih primi i pobrine se da ih braća poduče kako bi u kratkom roku postali pravi majstori. Redukcija će s vremenom platiti naukovanje i troškove boravka Indijanaca, a ako rektoru što zatreba, rado će ga razveseliti kada odavde krenu sljedeći brodovi.⁹ Taj detalj je zanimljiv primjer koji pokazuje kako su kolegiji sudjelovali u edukaciji mladih Indijanaca iz redukcija.

Vidjeli smo da Plantić više nije bio rektor u Buenos Airesu kada mu je Gilge pisao pismo koje on, naravno, nije primio. Već je nekoliko dana ranije Plantić stigao u Montevideo na novu dužnost superiora tamošnje rezidencije. Tako 6. siječnja 1767. piše Cosmeu Agullòu, koji ga je naslijedio u službi rektora, da je nakon četiri dana putovanja stigao u Montevideo živ i zdrav i sada mu se javlja kao svome poglavaru. Naime rezidencija u Montevideu je potpadala pod kolegij u Buenos Airesu – zato je Agullò bio njegov nadređeni. Među ostalim, Plantić moli da brat Stjepan kupi za njega dva tuceta čaša za vodu i isto toliko čaša za vino, a zatim da mu se pošalju dva zvana koja su izlivena za njegovu rezidenciju.¹⁰

Krajem istoga mjeseca (31. siječnja) ponovno piše rektoru Agullòu i spominje druga pisma koja po njemu šalje te neke poslove s guvernerom i u vezi s tim navodi da će početkom idućeg mjeseca jedan pater (Ignac) krenuti po krave lađom iz Beléna. Očito se radilo o nabavci za rezidenciju. Osobito je zanimljiv Plantićev upit kojim traži od Agullòa objašnjenje zašto je prestao širiti kanal za navodnjavanje, koji je on, Plantić kao rektor, bio započeo. Uvjeren je, štoviše, da ga treba produbiti (ako Agullò nije našao nepremostive prepreke) jer kada bi se to jednom učinilo, trajao bi dovijeka.¹¹ To je sve što znamo iz izvora o Plantićevoj graditeljskoj djelatnosti, a što potvrđuje i Sierra kada za njega kaže da je bio »sjajan kao profesor, misionar i čak kao inženjer«. ¹² Ostaje nam nepoznato gdje je bio taj kanal (možda na kolegijskom posjedu) te koliko i na koji način ga je Plantić proširivao.

⁹ AGBA, BN 69, 9.6.10.7.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto.

¹² Vicente Sierra, *Los Jesuitas Germanos en la conquista espiritual de Hispano-America*, Buenos Aires 1944, str. 207.

Još je jedan zanimljiv podatak o Plantiću donio povjesničar Sierra: da je naime djelovao kao misionar među Indijancima Charrúas.¹³ To prije svega ne znači da je Plantić djelovao u redukcijama, jer su Indijanci Charrúas živjeli izvan redukcijskog područja i među njima su uglavnom djelovali franjevački misionari. Bio je to divlji narod koji je živio istočno od grada Santa Fe, između južnih tokova Parane i Uruguaya, ispod područja gdje je boravio također divlji narod Mocobi, i izvan redukcijskog područja. U prvoj polovici 17. stoljeća dijelovi toga naroda stopili su se s Gvarancima, od kojih su preuzeli jezik, običaje te zajedno, pokršteni, izgradili najjužniju i najveću redukciju Yapeyú. Neki upravo toj mješavini krvi pripisuju kasniji veliki napredak grada Yapeyúa, koji je postao glasovit po školi slikarstva i glazbe.¹⁴

O pripitomljenim skupinama toga divljeg naroda sredinom 18. stoljeća Furlong navodi da su u blizini grada Santa Fea imali naselje od 64 obitelji u mjestu zvanom Chujusta, koje su vodili franjevci. Bili su vrlo nepostojani i slabo poslušni svojim župnicima. Za drugu skupinu, pokorenu oružjem, organizirano je 1751. novo naselje, također blizu Santa Fea. Za neka druga sela Charrúas, koja spominje franjevačka kronika, Furlong kaže da ne zna gdje su bila i jesu li zaista postojala.¹⁵ Iz navedenog bi se moglo zaključiti da je Plantić vjerojatno sudjelovao u misionarenju ili pak u organizaciji izgradnje naselja te skupine Charrúas Indijanaca, koja je, očito uz pomoć vojske, 1751. bila pripitomljena. Iz gradova u kojima je djelovao mogao je povremeno odlaziti k njima ili je kratko vrijeme među njima djelovao. To bi se najvjerojatnije moglo odnositi na godine iza 1762, kada se među njegovim službama spominje i *operarius*.

O Plantićevu boravku u Montevideu, gdje je, kako smo vidjeli, superior rezidencije od početka 1767. godine, Blažeković je pronašao nekoliko vijesti iz suvremenih izvora. Prva je iz glavnog arhiva u Buenos Airesu, u kojemu se nalazi čitav sudski postupak o jednom dugu Plantića kao superiora rezidencije, tj. od priznanja duga (23. veljače 1767) pa do isplate (30. prosinca 1768) koju je izvršio crkveni službenik nakon što je rezidencija zatvorena a misionari prognani. Vjerojatno se radilo o uobičajenom postupku jer su sva poslovanja rezidencije bila prekinuta kraljevim dekretom o izgonu isusovaca. Zato je crkvena vlast preuzimala nezavršene poslove, dugove i slično.¹⁶

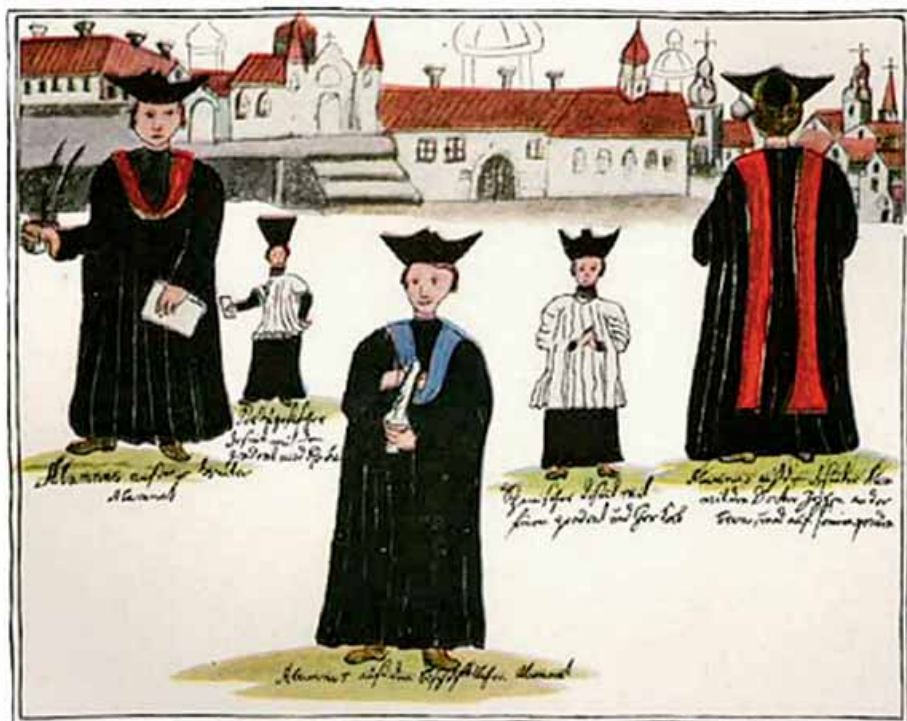
Drugu vijest Blažeković prenosi od povjesničara Pabla Hernándezza, koji u svojoj povijesti izгона isusovaca iz Paragvajске provincije spominje Plantića kada pripovijeda o događajima u Montevideu. Provedba kraljeva dekreta i uhi-

¹³ »Se ocupó de misionar entre los Charrúas.« Isto, str. 399.

¹⁴ Philip Caraman, *Misija Paragvaj. Izgubljeni raj 1607–1768*, Globus, Zagreb 1990, str. 44, 313.

¹⁵ Guillermo Furlong, *Entre los Mocabies de Santa Fe*, Buenos Aires 1938. Cit. prema: Milan Blažeković, »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 389–390.

¹⁶ Milan Blažeković, »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 393.

Prizor iz misionarskog života (iz knjige Floriána Pauckea)

ćivanje isusovaca provedeno je u Montevideu odmah nakon Buenos Airesa, u kojemu su započela uhićenja u noći 2. srpnja 1767. Već su prije u Montevideu doznali preko pristiglih lađa o događajima u Španjolskoj, zato su isusovci u tamošnjoj rezidenciji htjeli odnijeti neke stvari na sigurno. Kada je guverner 5. srpnja našao nekog čovjeka kako prenosi knjige iz isusovačke rezidencije na drugo mjesto, naredio mu je da ih vrati u rezidenciju. Idućeg dana (6. srpnja) guverner je započeo s izvršenjem izгона, prema najnovijim uputama koje je primio. Od četiri isusovca, koliko ih je bilo u Montevideu, trojica su toga dana poslana u Buenos Aires, a samo je ostao Nikola Plantić da, kao superior i prokurator rezidencije, položi račune i prisustvuje popisu imovine.¹⁷ Nakon završenih popisa, Plantić je također otpremljen iz Montevidea, a u siječnju 1768. odlazi brodom iz Buenos Airesa za španjolsku luku Santa María kod

¹⁷ Pablo Hernández, *El extrañamiento de los Jesuitas del Río de la Plata y de las Misiones del Paraguay por Decreto Carlo III*, Madrid 1908, str. 74; cit. prema: Milan Blažeković, »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 393.

Cádiz. Nalazi se naime na popisu putnika za lađu »Pajaro« od 9. siječnja 1768, na kojoj su uglavnom bili misionari iz redukcija.¹⁸

Vrativši se u Zagreb, u tamošnjem je kolegiju prefekt škole i u akademskoj godini 1770./1771. prvi profesor Svetog pisma na zagrebačkom studiju teologije. Od 2. ožujka 1771. rektor je kolegija u Varaždinu,¹⁹ a nakon ukinuća Reda 1773. ostaje u istome gradu kao hrvatski svetački propovjednik i upravitelj bivše isusovačke crkve Marijina Uznesenja te ispovjednik redovnica uršulinki. Umro je ondje 15. lipnja 1777. i pokopan je u kripti župne crkve sv. Nikole.

Da bih potkrijepio sve dosada raspoložive izvore i literaturu o Plantićevu životu, gore iznesene, bit će najbolje priložiti tekst Plantićeve autobiografije ili kratki kronološki pregled života, koji je na zahtjev zagrebačkoga biskupa Josipa Galjufa sastavio sam Plantić na latinskome jeziku u Varaždinu 22. rujna 1776, zajedno s ostalim bivšim isusovcima biskupije, radi određivanja njihove daljnje službe i uzdržavanja. Do toga je došlo tako što je Hrvatsko kraljevsko vijeće zatražilo 3. rujna iste godine od biskupa Galjufa da mu od bivših isusovaca koji su pripadali kolegijima biskupije (Zagreb, Varaždin, Požega) pošalje izjave o tome osjećaju li se sposobnima za rad i u kojem području bi htjeli biti zaposleni. Tako je Galjuf skupio izjave 27 isusovaca s kratkim životopisima te ih početkom listopada poslao Kraljevskom vijeću. Bilo je to nekoliko mjeseci prije Plantićeve smrti. Evo teksta u hrvatskome prijevodu: »Nikola Plantić, Hrvat Zagrepčanin, ima pedeset i šest godina. Bio je član ustanove Družbe Isusove trideset i sedam godina. Novicijat je obavio u Beču, filozofiju je slušao u Grazu, a potom je školskoj mladeži tumačio kroz dvije godine pravila gramatike, a godinu dana poetike i retorike. Potom je teološke nauke apsolvirao u Trnavi i primio svete redove, te je voljom svojih poglavara otišao u Paragvaj, pokrajinu Južne Amerike, s tom nakanom da pogane privodi u Crkvu Kristovu. No po naređenju onih, što su imali svako pravo, da njime raspolažu, bio je namješten kao odgajatelj mladeži. I najprije je u Kordovi u Tukumániji²⁰ obnašao dvije godine dužnost ministra u kraljevskomu konviktu španjolske narodnosti. Potom je kroz sedam godina na sveučilištu istoga grada predavao zasade filozofije i skolastičke teologije. Odatle je premješten u kolegij trgovačkoga grada Buenos Airesa. Tu je kroz šest godina obavljao najprije službu voditelja duhovnih vježbi i prefekta visokih škola, zatim pak službu rektora. Napokon je upravljao rezidencijom u luci Montevideo sve do onoga nesretnog dana, kada je na najvišu zapovijed katoličkoga kralja²¹ s ostalom subraćom morao otići iz svih španjolskih kolonija.

¹⁸ Vicente Sierra, *Los Jesuitas Germanos en la conquista espiritual de Hispano-América*, Buenos Aires 1944, str. 399; Pablo Pastells, *Historia de la Compañía de Jesús en la Provincia del Paraguay*, VIII, Madrid 1912–1949, str. 2, 1286.

¹⁹ Katalog Zagrebačkoga kolegija za tu godinu također bilježi da je u ožujku premješten u Varaždin. Franjo Fancev, *Grada za povijest književnosti hrvatske*, knj. 11, str. 282.

²⁰ Tucumán – pokrajina u sjevernoj Argentini (gdje se nalazi grad Córdoba).

²¹ Španjolski kralj Karlo III, koji je 1767. donio dekret o izgonu isusovaca iz Španjolske i njezinih kolonija.

Nakon povratka bude mu, po prevelikoj i upravo majčinskoj milosti Njezina Posvećena Veličanstva,²² dopušteno, da se vrati natrag u domovinu, te bude u Zagrebu postavljen za prefekta visokih nauka. A kada je u to vrijeme bilo u akademiji uvedeno predavanje o Svetom pismu, on ga je prvi tumačio. I napokon bude postavljen za rektora u Varaždinskome kolegiju kojim je upravljao sve do onoga časa, kad su mu nesrećom skinuli i odijelo i zavjete. Od toga je vremena pa sve do sada po svojim silama nastojao izvršiti službu, koju mu je povjerio preuzvišeni, presvijetli i prečasnii biskup, službu nedjeljnoga propovjednika hrvatske narodnosti, upravitelja crkve i izvanrednoga ispovjednika sestara sv. Uršule. I kod toga želi ostati do smrti, osim ako se onima, čije poštiva ne samo zapovijedi, nego i svaki njihov mig, svidi, da drugačije odrede. Ništa mu naime nije više mrsko, nego da gine od nerada u ovim godinama, kojih, kako izgleda, mnogi napori i velike žalosti ne samo što nijesu slomile, nego su ih ojačale. Dano u Varaždinu, 22. rujna 1776.«²³

Lako je utvrditi kako se Plantićevi autobiografski podaci kronološki potpuno slažu s drugim izvorima o njemu i njegovoj djelatnosti (uglavnom iz isusovačkih kataloga), koji su opisani više puta u dosadašnjoj literaturi.

Pisana djela Nikole Plantića

Dosad su nam poznata tri Plantićeva djela, od kojih su dva ostala u rukopisu. Prvi je *Tractatus in logica Aristotelis interiora* iz 1752, rukopis pisan rukom njegova studenta Gregorija A. Álvareza de Sose s Plantićevih predavanja filozofije u Córdoba. Rukopis je prvi pronašao više puta spominjani argentinski povjesničar i isusovac Guillermo Furlong, a opisao ga je Narciso Binayán Carmona u jednom članku o prvim Hrvatima u Argentini.²⁴ Rukopis od 192 lista uvezan je u kožu, a na njegovu hrptu stoji zapisano »pa Nicolas Plantich S. J. In Logica«, dok na zadnjoj stranici teksta stoji da je student Álvarez de Sosa završio pisanje 25. travnja 1752. godine. Radi se dakle o studentu prve godine filozofije koji je bilježio predavanja profesora Plantića na Sveučilištu u Córdoba. To je skripta iz Aristotelove logike, koja se predaje na početku studija

²² Carica Marija Terezija.

²³ Ovaj hrvatski prijevod preuzet je iz: Alojz Jembrih, »Plantićeva latinsko-hrvatska gramatika (II. dio, 1774) (Prilog povijesti hrvatskih gramatika)«, »Radovi leksikografskog zavoda 'Miroslav Krleža'«, 9, Zagreb 2000, str. 26–27. Autor osim teksta prijevoda donosi i faksimil rukopisnog originala. Prvo izdanje latinskoga teksta autobiografije donosi Tomo Matić (»Latinska autobiografija Nikole Plantića«, *Vrela i prinosi*, 9, Sarajevo 1939, str. 130–132), a u hrvatskome prijevodu J(uraj) L(ahner): »Plantićeva autobiografija«, »Katolički list«, 89, Zagreb 1938, str. 479–480.

²⁴ Narciso Binayán Carmona, »Los primeros croatas en la Argentina«, »Studia Croatica«, 42–43, Buenos Aires 1971, str. 124. Usp. Milan Blažeković, »Nikola Plantić, D. I. (1720–1777) prvi hrvatski misionar u Argentini – tobožnji paragvajski kralj«, »Hrvatska revija«, 28, Buenos Aires 1978, str. 390–391.